

การพัฒนาารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชน
ในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

Development of Buddhist Community Psychological Model for
Building Self Consciousness in Natural Resources Conservation

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีลสุทโธ^๑
Phrabaidikakittpong Srilasudtro
ประยูร สุยะใจ^๒
Prayoon Suyajai
รัชชานนท์ ศุภพงศ์พิเชฐ^๓
Rushanon Suppongpatch

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ ๒) เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนจังหวัดตาก ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นการวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนโรงเรียนสามเงาวิทยาคมระดับมัธยมปลาย อายุ ๑๕-๑๘ ปี จำนวน ๓๐ คน ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยสร้างชุดฝึกอบรมทดลองกับนักเรียน ๒ วัน ติดตามผลหลังจาก ๑ เดือนแล้วใช้การสัมภาษณ์ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้ เข้าใจ หลักการ วิธีการพัฒนาารูปแบบการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากการเข้าฝึกอบรมโครงการแล้วนักเรียนมีแรงจูงใจเกิดความตระหนักรู้เห็นความสำคัญของป่าไม้ โดยใช้เทคนิค U-B-P-P-D สามารถช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น คือ ๑.เข้าใจปัญหา ๒.ใช้หลักพุทธจิตวิทยาในการจัดการป่าชุมชน ๓.อบรมให้ความรู้ ๔.ขั้นพัฒนาการจัดการป่าชุมชน ได้สอดแทรกเทคนิคยุทธวิธีการนำเปลี่ยน เพื่อโน้มน้าวจิตใจและสร้างทัศนคติใหม่ ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อความสามัคคีเกิดประสิทธิผลแรงจูงใจในการพัฒนาป่าชุมชนด้วยความเต็มใจ และหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการป่าแบบพุทธจิตวิทยาชุมชน โดยการกำหนดบทบาท และหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน

^๑ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓ สาขาสังเวทลุ่มศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยาชุมชน, การสร้างจิตสำนึก, อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

This research entitled "The development of Buddhist psychology in the community of consciousness conservation of natural resources" has three objectives: 1) to study the development of Buddhist psychology in the community to create a consciousness of nature conservation, 2) to study the effectiveness of Buddhist psychology in the community, and 3) to present the Buddhist community psychology in the creation of spirituality. This is a nature conservation mixed research. Research samples were of 30-year-old high school student, 15-18 years of age. While creating a training package with 2 students, following up after 1 month, students had the knowledge to understand the principles of how to develop a model for consciously conservative natural resources. After project training, students had been motivated to become aware of the importance of forests using U-B-P-P-D techniques. They could help the community develop their participation in community forest management; 1, they understood problem, 2, they used Buddhist psychology in community forest management, 3 they were trained, 4, community forest management was accepted. In this matter, they inserted tactical techniques to change and convince the mind and create a new attitude so as to participate in community activities. All activities were actualized through the mentioned procedures of Buddhist psychology as were explained here.

Keywords: Buddhist community Psychology, Creating Awareness,

Natural Resources

๑. บทนำ

สืบเนื่องมาจากปัญหา สภาพปัญหาของชุมชนท่าปุยตอก หมู่ที่ ๕ ตำบลย่านรี อำเภอสยามเงา จังหวัดตากเป็นภาคเหนือตอนล่างมีฤดูร้อนที่ยาวนานตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนมิถุนายน ทำให้สภาพป่าแห้งแล้งมาก และเกิดไฟป่าทุกปีสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาและอยู่ติดกับแม่น้ำปิง เชื่อมตอนล่าง พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เหมาะกับการเพาะปลูกและมีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปเผาถ่านขายและลักลอบล่าสัตว์ป่า เพื่อเลี้ยงชีพและปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาการกักเก็บน้ำไม่มี เมื่อถึงฤดูฝนเกิดการไหลหลากของน้ำป่าจำนวนมากไหลผ่านหมู่บ้าน และยังเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม และเป็นพื้นที่สีแดงส่งผลต่อการเกษตรกรรมที่มีอยู่บางส่วนทำให้มีรายได้น้อยไม่พอเลี้ยงชีพ

วิกฤตการณ์ธรรมชาติ เกิดจากสาเหตุหลัก ๒ อย่าง คือ ๑.เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเองตามกฎของไตรลักษณ์ ๒.เกิดจากการกระทำของมนุษย์สาเหตุแรกนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปตามระบบการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของกฎธรรมชาติ ซึ่งดำเนินไปภายใต้แห่งความไม่เที่ยงภาวะการเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นเรื่องปกติที่อยู่ นอกเหนือจากการควบคุมส่วนสาเหตุประการที่สองนั้นเป็นความแปรปรวนผิดปกติของธรรมชาติที่เกิดจากฝีมือมนุษย์วิกฤตการณ์โลก

เหล่านี้เป็นภาพสะท้อนผลของกรรมที่มนุษย์ได้กระทำต่อธรรมชาติ^๔

สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ที่จิตใจของมนุษย์ ซึ่งเต็มไปด้วยความอวิชชา วิกลจริตละโมภ และความเกลียดชังฉะนั้นเราจะต้องพยายามหาทางแก้ไขที่จิตวิญญาณและจิตวิทยาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะพยายามแก้ไขปัญหาด้านวัตถุด้วยการใช้เทคโนโลยีที่สลับซับซ้อน การศึกษา และศาสนาเป็นแนวทางที่จะใช้แก้ปัญหาล้อมได้ โดยการทำให้คนเห็นและเข้าใจธรรมชาติมากขึ้นรู้สึกผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมของตนเองเห็นผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการกระทำของตน และทำให้คนเห็นว่าตนสามารถทำสิ่งใหม่ที่ดีและถูกต้องได้ การศึกษาจะต้องช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดี และเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อมของคน^๕

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบของพุทธจิตวิทยาชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนาที่ปรับเปลี่ยนจากจิตที่คิดจะพิชิตธรรมชาติมาเป็นจิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ เพื่อพัฒนาจิตอนุรักษ์เชิงพฤติกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความรัก

^๔ ชุมพร สังขปรีชา, **ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์**, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๘๒.

^๕ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพฯ มหานคร: โรงพิมพ์ตะวัน, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

ความกตัญญูต่อธรรมชาติ และที่สำคัญมาสู่ พฤติกรรมที่อยู่บนพื้นฐานแห่งปัญญาความ เข้าใจการอิงอาศัยกันและกันของมนุษย์กับ ธรรมชาติ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตอนุรักษ์ที่จะ ปรับเปลี่ยนอารยธรรม และการพัฒนามนุษย์ เพื่อประโยชน์ที่แท้จริงต่อตนเองต่อสังคม และ ธรรมชาติ นอกจากนี้ ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอ รูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้าง จิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อชุมชน และสังคมสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบ พุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึก อนุรักษ์ธรรมชาติ

๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ พุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึก อนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนจังหวัดตาก

๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธ จิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ธรรมชาติ

๓. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑) รูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชน หมายถึง รูปแบบชุดฝึกอบรมพุทธจิตวิทยา ชุมชน ในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ ของป่าชุมชน หมู่ที่ ๕ บ้านท่าบุงออก ตำบล ย่านรี อำเภอสสามเงา จังหวัดตาก เป็นการ พัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชน ได้แก่

ด้านการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ธรรมชาติ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนา ชุมชนด้านพฤติกรรมมีความรัก มีความหวง แหนอนุรักษ์ธรรมชาติ

ด้านการสร้างความสามัคคี หมายถึง การรวมพลังของชุมชน โดยการ ส่งเสริม ป้องกัน ดูแล พื้นฟูในการทำกิจกรรม เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดทำแผนป่าชุมชนให้มีความ เข้มแข็งในการระดมพลังการมีส่วนร่วม

ด้านการสร้างบทบาทหน้าที่ หมายถึง การแบ่งหน้าที่และบทบาทของ ชาวบ้านอย่างลงตัวในการจัดการป่าชุมชน และ การ ดำ เนิน กิจ ก ร ร ม อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านสร้างแผนดำเนินงาน หมายถึง การสร้างแผนการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อ รองรับโครงการที่ชุมชนจะต้องร่วมกันทำมี แนวคิดเชิงอนุรักษ์

ด้านการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชนให้เกิดการ ยอมรับในการกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมใน การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ

ด้านการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชนให้เกิดการ ยอมรับในการกระตุ้น เพื่อให้แสดงออกถึง พฤติกรรมในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ธรรมชาติ ด้วยการ หวง หน อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

๒) พุทธจิตวิทยา หมายถึง หลัก พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และ พฤติกรรมของมนุษย์ด้านความคิดความรู้สึก การตัดสินใจการสังเกต และจิตสำนึกอนุรักษ์ รวมทั้ง การทำความดี และจิตอนุรักษ์ ธรรมชาติ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้หลักคุณธรรมและ จริยธรรม คือ สังคหวัตถุ ๔ อธิปไตย ๔

๓) จิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การคิดกระทำของตนเองด้วยความรู้สำนึกรับผิดชอบวางแผน และให้ความสำคัญต่อชุมชนด้วยการอนุรักษ์ป่าไม้ปลูกต้นไม้สร้างฝายชะลอน้ำบวชป่าและฟื้นฟูดูแลรักษาป่าอย่างดีเป็นการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างชาญฉลาด ทำให้สิ่งที่มีอยู่นั้นอำนวยประโยชน์ได้มากที่สุด

๔) ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ต้นไม้ทุกชนิดของคนในชุมชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีประโยชน์สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในชุมชน

๔. ประโยชน์ที่ได้รับ

๔.๑ ทำให้ได้การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ

๔.๒ ทำให้ได้ประสิทธิผลของรูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนจังหวัดตาก

๔.๓ ทำให้ได้รูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อนำไปใช้เป็นต้นแบบในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติในจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๕.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.๔ -

ม.๖ โรงเรียนสามเงาวิทยาคม ตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก จำนวน ๓๐ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ๑) เครือข่ายจิตอาสาหมู่บ้านท่าปุ๋ยออก ๒) เครือข่ายจิตอาสาหมู่บ้านท่าปุ๋ยตก ๓) นักเรียน โรงเรียนสามเงาวิทยาคม ๔) พนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื้อนภูมิพล ๕) โรงพยาบาลสามเงา ๖) พนักงานเทศบาลตำบลสามเงา ๗) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยภาพรวมจังหวัดตาก มี ๙ อำเภอ ผู้วิจัยเลือกมา ๑ อำเภอ คือ อำเภอสามเงา มีประชากรจำนวน ๓๒,๑๑๐ คน ซึ่งผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางทาร์ยามานะ^๖ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๔ คน และได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ม.๔ - ม.๖ โรงเรียนสามเงาวิทยาคม อำเภอสามเงา จังหวัดตาก จำนวน ๓๐ คน ที่มีความสนใจเข้ารับการฝึกอบรม และต้องมีเวลาเข้าฝึกอบรมจนจบหลักสูตรอย่างน้อย ๘๐% ของระยะเวลาในการฝึกอบรมติดต่อกัน ๒ วัน

๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือการวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้แบ่งเป็น ๙ ตอน คือ

^๖บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: จามจุรี โปรดักท์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓-๕๔.

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยชีวิตสังคม เพื่อทราบการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว โดยแจกแจงตามความถี่ และค่าร้อยละ จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ แบบสำรวจความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรม จำนวน ๓๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม จำนวน ๖๐ ข้อ

ตอนที่ ๔ แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๕ แบบประเมินความพึงพอใจในโครงการฝึกอบรม จำนวน ๑๕ ข้อ

ตอนที่ ๖ แบบสอบถามลักษณะความเชื่ออำนาจในตน โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำนวน ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๗ แบบสอบถามความมุ่งมั่นเพื่ออนาคต โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำนวน ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๘ แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๖ ท่าน เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน ๑๙ ข้อ

ตอนที่ ๙ แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ ท่าน เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้าง

จิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน ๑๙ ข้อ

๕.๓ ขั้นตอนการสร้างชุดฝึกอบรม

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ

๒) ออกแบบชุดฝึกอบรม โดยกำหนดเป้าหมายของชุดฝึกอบรม หัวข้อวิชาที่ฝึกอบรม จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระ กิจกรรม และวิธีฝึกอบรม สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี การสื่อสาร วิธีการประเมิน

๓) ทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทดลองกับชุมชนบ้านท่าบุงออกที่เป็นตัวอย่าง ๓๐ คน ระยะเวลา ๒ วัน ติดต่อกัน

๔) ติดตามผลการใช้ชุดฝึกอบรมรูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหลังการฝึกอบรมไปแล้ว ๑ เดือน

๕) สรุปผลการวิจัย

๕.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติดังต่อไปนี้

๑) ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ใน

การพรรณนาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เทคนิค ๖'C มาพรรณนาข้อมูล^๗

๒) ใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการวิจัย โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach)^๘

๓) ได้นำคะแนนเฉลี่ยไปเปรียบเทียบก่อนและหลังฝึกอบรมของนักเรียนด้วยวิธีทางสถิติ t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

๖. สรุปผลการวิจัย

๖.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๕๒ เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ 3๑.๔๗

อายุ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ มีอายุ ๑๖-๒๐ ปี จำนวน ๒๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๐ และรองลงมา มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๒ และ

น้อยที่สุด ได้แก่ อายุ ๒๐-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๑

ระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๒๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕๒ และรองลงมา มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐๗ และน้อยที่สุด ได้แก่ ปริญญาโท จำนวน ๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๑.๐๑

อาชีพ พบว่า อาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียน มีจำนวน ๒๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๐ และรองลงามี อาชีพรับจ้าง มีจำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๓ และ น้อยที่สุด ได้แก่ อาชีพ นักการเมืองท้องถิ่น มีจำนวน ๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๐.๕๐

รายได้ของครอบครัว พบว่า รายได้ของครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี รายได้น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๗ และรองลงมา มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔๗ และน้อยที่สุด ได้แก่ รายได้ มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖๕ จากจำนวนคนทั้งหมด ๓๙๔ คน

๖.๒ แบบสำรวจความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรม

พบว่า แบบสำรวจความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรมจากแบบสอบถาม จำนวน ๓๙๔ ชุด พบว่า ความต้องการในการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๗๖ เป็นความต้องการในการฝึกอบรมของชุมชน คือ ต้องการบุคลากรการ

^๗ อรุณี อ่อนสวัสดิ์, **ระเบียบวิธีวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๕.

^๘ กัลยา วานิชย์บัญชา, **สถิติสำหรับงานวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๕.

สร้างแรงจูงใจของบุคคลให้เกิดพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน รองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๕๙๖ ของความต้องการฝึกรอบรม คือ ชุมชนต้องการเงินสนับสนุนในการจัดการป่าชุมชน และกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน และชุมชนต้องการการอบรมพัฒนาจิตใน การสร้างจิตสำนึกให้รู้จักหวงแหนและตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และน้อยที่สุดของระดับความต้องการในการฝึกรอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๙๖ ของความต้องการฝึกรอบรม คือ ชุมชนต้องการการพัฒนาความสามารถของบุคคลากรที่จะรับผิดชอบงานป่าชุมชน และชุมชนต้องการดำเนินการติดตามและประเมินผลการจัดการป่าชุมชน ภาพรวมส่วนใหญ่ของความต้องการในการฝึกรอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๖๑ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๖.๓ แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกรอบรม

๑.การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ มีคะแนนก่อนอบรม เท่ากับ ๔.๐๕ คะแนน และหลังการอบรมมีคะแนนเท่ากับ ๖.๕๕ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๕๐ คะแนน พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๘ ปี มีการสร้างจิตสำนึกหลังการอบรมได้คะแนนมากกว่ามากกว่านักเรียนที่มี อายุ ๑๔-๑๗ ปี เพราะมีประสบการณ์รับรู้มากกว่าในการปลูกฝังการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนักเรียนมีจิตสำนึกมองเห็นคุณค่า และความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ เกิดความรักในทรัพยากรธรรมชาติ มีความรับผิดชอบใน

ตนเอง มีความกตัญญูต่อทรัพยากรธรรมชาติ มีจิตหวงแหน และอนุรักษ์ป่ามากขึ้น โดยนักเรียนได้เน้นถึงการทำกิจกรรมร่วมกันพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีความรู้สึกที่ดีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ และมนุษย์ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

๒.การสร้างแรงจูงใจ มีคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ ๕.๓๔ คะแนน และหลังการอบรม มีคะแนนเท่ากับ ๖.๖๖ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๐๐ คะแนน พบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าไม่มาจากการเข้าฝึกรอบรมได้ความรู้ และการสร้างแรงจูงใจพลังผลักดันให้นักเรียนมีพฤติกรรมหวงแหนอนุรักษ์ป่าไม้ และยังกำหนดทิศทางเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย ซึ่งนักเรียนมองเห็นประโยชน์ และคุณค่าของป่าชุมชนเกิดมีแรงจูงใจใช้ความพยายามในการกระทำกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำไปสู่เป้าหมายให้สำเร็จ เพื่อป่าชุมชน

๓.การสร้างสามัคคี มีคะแนนก่อนอบรม มีค่าเท่ากับ ๑.๙๕ คะแนน และหลัง การอบรม มีคะแนนเท่ากับ ๗.๔๐ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๓๓ คะแนน พบว่า นักเรียนมีความสามัคคีในการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยแบ่งงานกันทำเป็นกลุ่มและมีความรักใคร่สามัคคี มีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรคงานที่ทำ มิมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกันขณะทำงาน และมีการทำงานเป็นทีม

๔.การสร้างการมีส่วนร่วม มีคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ ๓.๒๑ คะแนน และหลังการอบรม มีคะแนนเท่ากับ ๕.๗๙

คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ คะแนน พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำมีความเสียสละมีความอดทนในการทำงาน มีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน มีการพูดจาสุภาพ มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันอาหารและน้ำดื่ม และนักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ

๕. การกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน มีคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ ๒.๒๙ คะแนน และหลังการอบรม มีคะแนนเท่ากับ ๕.๓๘ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๐๐ คะแนน พบว่า นักเรียนมีการกำหนดแบ่งกลุ่มรับผิดชอบในหน้าที่ด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำนักเรียนมีการปรึกษาวางแผนการทำงานในหน้าที่ของแต่ละคน และนักเรียนมีการจัดการป่าชุมชนที่เป็นระบบระเบียบตามแผนที่วางไว้

๖. การจัดการป่าชุมชน มีคะแนนก่อนอบรมเท่ากับ ๓.๒๗ คะแนน และหลังการอบรม มีคะแนนเท่ากับ ๖.๖๖ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๐๐ คะแนน พบว่า นักเรียนมีการจัดการป่า โดยนำแนวคิดการบริหารจัดการป่าชุมชนและการวางแผนงานมาปรับใช้กับงานป่าชุมชนมีการประชุมวางแผนช่วยกันคิดอย่างเป็นระบบมีการบริหารมีการจัดการ และมีการวางแผนงาน โดยเริ่มต้นจากความเชื่ออำนาจในตนในการสร้างฝายชะลอน้ำให้สำเร็จตามแผนงาน และนักเรียนมีความมุ่งมั่น เพื่ออนาคตให้ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนแต่ละด้านก่อนและหลังการอบรม

พบว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมของนักเรียนโดยใช้ชุดฝึกอบรมนี้สูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ ๐.๐๑

๖.๔ แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน

พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๓๗๙ คือ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการใช้เวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๕๙๕ คือ การมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒ มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .๔๙๖ คือ การมีขั้นตอนในการทำงานอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๕ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๖.๕ แบบประเมินความพึงพอใจในโครงการฝึกอบรม

พบว่า แบบประเมินความพึงพอใจในโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งด้าน เท่ากับ ๔.๐๘ มีค่าเบี่ยงเบนเท่ากับ ๐.๔๐ การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน และมีความมั่นใจสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ มีค่าส่วนเบี่ยงเบน เท่ากับ .๔๗๖ และด้านการนำความรู้ไปใช้ คือ มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.๓๕ มีค่าส่วนเบี่ยงเบน เท่ากับ .๔๗๖ รองลงมา มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องฝึกอบรมนี้หลังการอบรม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๑๗ มีค่าส่วน

เบี่ยงเบน เท่ากับ .๕๖๙ สถานที่มีความเหมาะสม ความพร้อมของอุปกรณ์ โสตทัศนอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๑๗ มีค่าส่วนเบี่ยงเบน เท่ากับ .๕๘๖๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องฝึกอบรมนี้ก่อน การอบรมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๖๗ มีค่าส่วนเบี่ยงเบน เท่ากับ .๓๑๖

๖.๖ แบบสอบถามลักษณะความเชื่ออำนาจในตน

พบว่า แบบสอบถามลักษณะความเชื่ออำนาจในตนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ ๔.๘ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๔๐ ได้แก่ ข้าพเจ้ามีความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณที่อยู่คู่กับป่าไม่มีอิทธิพลต่อชุมชน และข้าพเจ้าเชื่อว่าการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำช่วยแก้ปัญหาป่าได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ ๔.๘ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๔๔ และความเชื่ออำนาจในตนรองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๖ ได้แก่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำพิธีบวชต้นไม้ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนไม่ไปเบียดเบียนทำลายป่าไม่ได้และข้าพเจ้าเชื่อว่าการสืบชะตาป่าเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาปลูกจิตสำนึกเยาวชนให้อนุรักษ์ป่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ ๔.๕ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๖๒ ความเชื่ออำนาจในตนน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๐ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๔.๘๙ ได้แก่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าการอนุรักษ์ป่าด้วยการนำจิวรมาบวชป่า เพื่อป้องกันการตัดต้นไม้และข้าพเจ้าเชื่อว่าการประเพณีสืบชะตาป่าเป็นกุศโลบายในการปกป้องรักษาป่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐ มีค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๖๖ และความเชื่ออำนาจในตน เฉลี่ยทั้งด้าน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๓ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๑๕ และความเชื่ออำนาจในตนอยู่ในระดับมากที่สุด

๖.๗ แบบสอบถามความมุ่งมั่นเพื่ออนาคต

พบว่า แบบสอบถามความมุ่งมั่นเพื่ออนาคตส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ๔.๘ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๑๖ ได้แก่ ข้าพเจ้าสามารถควบคุมตนเองโดยไม่ตัดต้นไม้เพราะเล็งเห็นโทษที่จะเกิดตามมา และรองลงมามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ๔.๖ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๑๕ ได้แก่ ข้าพเจ้าคาดการณ์ไกลเห็นความสำคัญของอนาคตป่าชุมชน และความมุ่งมั่นเพื่ออนาคต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ๔.๐ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๑๓ ได้แก่ ข้าพเจ้าวางโครงการระยะยาวในการปลูกต้นไม้ เพื่ออนาคตของชุมชน และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ๔.๐ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๑๓ ได้แก่ ข้าพเจ้าสามารถแก้ปัญหาและวางแผนดำเนินการต่อการบุกรุกทำลายป่า เมื่อพิจารณาเป็นเฉลี่ยทั้งด้าน พบว่า ความมุ่งมั่นเพื่ออนาคตอยู่ในระดับมากที่สุด

๖.๘ แบบสอบถามความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ

๑) การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีวิธีการที่ดีที่สุด คือ กระแสพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ๑.เข้าใจ คือ ลักษณะพื้นที่ที่จะดำเนินงานเดินคูศึกษาดูชี้แจง และทำตามเข้าใจผู้ที่เกี่ยวข้อง ๒.เข้าถึง คือ มีการสร้าง

ความเข้าใจให้เกิดสำนึกว่าดีสิ่งเดียวกันเห็นคุณค่า ๓.พัฒนา คือ เมื่อเข้าใจแล้วว่าอะไรเป็นอะไรดีอย่างไรแล้วอยากทำลุกขึ้นมาทำร่วมกันในลักษณะของการเป็นเจ้าของร่วมกัน คุณธรรมนำใจไม่ทิ้ง

๒) การสร้างแรงจูงใจอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีกระบวนการ คือ อบรมให้ความรู้เยาวชนและชุมชนด้วย ๑.ตัวอย่างข้อมูลหาทางแก้ไข ๒.คิดวิเคราะห์หาทางป้องกัน และส่งเสริมสิ่งดี ๓.จัดทำแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อหลอมใจคนปะปนเนื้อหาสาระอยากจะทำและออกไปแล้วทำจริง

๓) การสร้างความสามัคคีในชุมชน วิธีการสร้างความสามัคคีในชุมชนมีวิธีการ คือ กลุ่มผู้นำกำนันผู้ใหญ่บ้าน ๑.ทำให้ดูทำเป็นตัวอย่าง ๒.อยู่ให้เห็นทำด้วยอยู่ด้วย ๓.เป็นให้ได้ทำจนเสร็จ ๔.สร้างความภูมิใจให้ชุมชน

๔) การสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีกระบวนการ คือ ๑.จัดเวทีให้ได้พูดคุยทางเลือกได้แนวทาง ๒.ทำทันทีที่มีแผนงานมีองค์ความรู้ ๓.ประสานเครือข่ายหาเพื่อนใกล้ตัวพื้นที่ติดกัน ๔.ขยายกลุ่มคนขยายงานมีกิจกรรมต่อยอดออกไป

๕) การกำหนดบทบาท และหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน วิธีการกำหนดบทบาท และหน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนมีวิธีการ คือ ๑.ประชุมประชาคม กำหนดพื้นที่บริหารจัดการ และทำกติกาการบริหารจัดการร่วมกันส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟู และป้องกัน

๒.รณรงค์สร้างความเห็นใจในประเด็นต่างๆ ๓.รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการ ๔.สำรวจป่าชุมชน เพื่อดูความหลากหลาย ๕.จัดกิจกรรม โดยการถอดบทเรียน

๖) การจัดการป่าชุมชน โดยวิธีแห่งจิตวิทยาชุมชน ขั้นตอนการจัดการป่าชุมชนมีขั้นตอน คือ ๑.ประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจให้เห็นความสำคัญและวัตถุประสงค์ร่วมกันกับชุมชน ๒.กำหนดพื้นที่ป่าชุมชนชัดเจน ๓.กำหนดกติกาการบริหารจัดการป่าชุมชน ๔.จัดกิจกรรมส่งเสริมการแก้ปัญหาหรือสร้างป่าเพิ่ม ๕.ถอดบทเรียนวัดองค์ความรู้ ๖.ปรับแก้ตามสถานการณ์

๖.๙ อภิปรายผลการวิจัย

๑. ผลการพัฒนาารูปแบบการพุทธจิตวิทยาในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

โดยการประยุกต์สังคหวัตถุ ๔ กับทฤษฎีการวางเงื่อนไข เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียนเป็นการสงเคราะห์กันและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันในชุมชนในการอนุรักษ์ป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนและการประยุกต์อิทธิบาท ๔ กับทฤษฎีปัญญาสังคม โดยการประยุกต์จิตวิทยาสังคมที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ของแต่ละบุคคลอันเป็นผลมาจากการกระทำ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกด้วย

การอบรมให้ความรู้กระตุ้นให้นักเรียน ตระหนักรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าของ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ รู้รัก สามัคคีในการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อสร้าง จิตสำนึกอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งนักเรียนมีการ วางแผนปฏิบัติงานป่าชุมชน มีการกำหนด หน้าที่ของนักเรียนแต่ละคนแล้วลงมือกระทำ และติดตามผลการดำเนินงานป่าชุมชน

๒. ประสิทธิผลรูปแบบพุทธ จิตวิทยาชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ธรรมชาติของชุมชนจังหวัดตาก

ประสิทธิผลผลรูปแบบพุทธ จิตวิทยาในการสร้างจิตสำนึกของชุมชน พบว่า นักเรียนต้องมีความเข้าใจ ความ ตระหนักรู้ ความสามัคคี รู้รักษาและหวงแหน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นของ ตนเอง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและน้ำ จัดค่าย เยาวชนสร้างแรงกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จัดการ ความรู้และพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้ สร้างกลุ่ม เครือข่าย มีทีมงานภาคสนาม วางแผนปฏิบัติ มีกระบวนการทำงาน ลงมือกระทำติดตามผล และสรุปผลการดำเนินงาน ทำให้นักเรียนเกิด ประสิทธิผลในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ธรรมชาติได้

๓. รูปแบบพุทธจิตวิทยาชุมชนใน การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ

ผลการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยา ชุมชนในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ พบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบ U-B-P-P-D สามารถช่วยให้ชุมชนมี การพัฒนามีส่วนร่วม ในการจัดการป่า ชุมชนมากขึ้น คือ ๑.เข้าใจปัญหา ๒.ใช้หลัก

พุทธจิตวิทยาในการจัดการป่าชุมชน ๓.อบรม ให้ความรู้ ๔.ขั้นพัฒนาการจัดการป่าชุมชน ได้ สอดแทรกเทคนิคยุทธวิธีการนำเปลี่ยน เพื่อ โน้มน้าวจิตใจและสร้างทัศนคติใหม่ ต่อการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อ ความสามัคคีเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาป่า ชุมชนด้วยความเต็มใจ และหันมาให้ ความสำคัญกับการจัดการป่าแบบพุทธ จิตวิทยาชุมชน โดยการกำหนดบทบาท และ หน้าที่ในการจัดการป่าชุมชน คือ ชุมชนทำ การประชาคมหมู่บ้าน กำหนดกติกาจัดการ พื้นที่ รักษาตึกา จัดกิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ พื้นฟูป้องกัน และสรุปบทเรียน โดยการถอด บทเรียน เพื่อการจัดการป่าชุมชน โดยใช้พุทธ จิตวิทยาชุมชนให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ มีความสามัคคี มีความเพียร เพื่อการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้อิทธิบาท ๔ เป็น ตัวควบคุมการทำงานทั้งหมดให้สำเร็จ ซึ่ง นักเรียนมีความศรัทธาในผู้นำชุมชน มีความ เชื้อเรื่อของกรรมในการทำมาดีสงเคราะห์ ชุมชน โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ในการ จัดการป่าชุมชน และทำงานตามขั้นตอน

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. รัฐบาลควรเป็นผู้สนับสนุน งบประมาณในการดูแลป้องกันไฟป่า และให้ ชุมชนเป็นผู้จัดการป่าชุมชนโดยการจัดตั้ง คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อกำหนด บทบาท และหน้าที่ใน การจัดการป่าชุมชน

๒. ผู้นำชุมชนควรออกแบบกิจกรรม อนุรักษ์ป่าชุมชนให้มีความเป็นไปได้อย่างเป็น รูปธรรมอย่างสอดคล้องกันมีความเหมาะสมมี

การอบรมด้านการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าไม้
ฟื้นฟูดูแล แหล่งน้ำทรัพยากรธรรมชาติของ
ชุมชน เพื่อเกิดการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่า
ของชุมชน

๓. ควรมีการนำรูปแบบการการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในงานวิจัยนี้ไป
ปรับใช้ ในการจัดโครงการอรรถระยะสั้นตาม
กระบวนการวิจัยที่ได้สร้างขึ้น และมีการ
ติดตามผลของโครงการเพื่อส่งเสริมการพัฒนา
ศักยภาพของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่า
ชุมชน โดยการไปทัศนศึกษาดูงานหรือเข้า
รับการฝึกอบรม โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่
ประสบผลสำเร็จในการดูแลรักษาป่าชุมชน

๗.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำ วิจัยครั้งต่อไป

๑. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้ง
ต่อไปควรเป็นกลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่อายุตั้งแต่
๒๕ ถึงอายุ ๖๐ ปี ที่อยู่ในชุมชน จึงควรมี
การศึกษากระบวนการปลูกฝังให้ตระหนักถึง
ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ป่า

ของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชน

๒. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็น
การทดลองระยะสั้น ดังนั้นควรนำชุดฝึกอบรม
นี้ไปทดลองซ้ำกับกลุ่มนักเรียนหรือประชาชน
ที่อื่นๆ ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมอื่นๆ
มีการศึกษาและติดตามผลพฤติกรรมการสร้าง
จิตสำนึกอนุรักษ์ป่าระยะยาวในเชิงทดลอง
ระยะยาว เพื่อหาแนวทางแก้ไขและป้องกัน
การทำลายป่าไม้ชุมชนในอนาคตได้

๓. ควรมีการศึกษาข้อมูลของ
นักเรียนในเชิงลึก (in-depth study) ในเรื่อง
รูปแบบการฝึกอบรมการจัดการแผนป่าชุมชน
เพื่อให้นักเรียนร่วมกันคิด วิเคราะห์ ปัญหา
แนวทางการแก้ไขในชุมชนของตนเอง โดย
นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นวางแผน
แผน หาวิธีการ กลยุทธ์ การป้องกัน การดูแล
และการฟื้นฟูป่าชุมชน เพื่อหาแนวทางการ
จัดการรูปแบบกระบวนการฝึกอบรมให้
เหมาะสมกับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ชุมพร สังขปริษา. ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จามจุรี
โปรดักท์, ๒๕๔๖.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวัน,
๒๕๕๐.

อรุณี อ่อนสวัสดิ์. ระเบียบวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓ พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

